

УДК 338.12

Аналіз тенденцій економічного розвитку промисловості

Наведено результати аналізу сучасних тенденцій розвитку промисловості України. Визначено основні вади національного промислового виробництва, чинники, у тому числі світові, що зумовлюють ризики розвитку. На основі аналізу намічено стратегічні пріоритетні напрями та гео економічне позиювання національної промисловості у світовому економічному просторі.

Провідною системоутворюючою галуззю реального сектору економіки України попри кризу залишається промисловість, яка виробляє близько 40 % загально економічного випуску товарів і послуг, 80 % – на експорт, створює близько 30 % валової доданої вартості. У промисловості сконцентрована приблизно третина основних засобів, зайнятих в економіці. Промислове виробництво, незважаючи на складні економічні умови, залишається одним із головних джерел оплати праці найманих працівників, прибутків підприємств, податкових і валютних надходжень держави. У докризовий період (1999 – 2007 рр.) за обсягом виробництва промисловість хоча і вийшла на рівень 90-х років, її проблемний статус не тільки не поліпшився, а й зазнав подальших ускладнень. Тому рівень і перспективи промислового зростання й розвитку постають ще визначальнішими для стану національної макроекономічної системи і стандартів життя громадянського суспільства, а своєчасне визначення тенденцій розвитку допоможе виробити раціональну про-

мислову політику і скоригувати розвиток національної макроекономічної системи.

Вплив сучасних тенденцій макроекономічного розвитку на реальний сектор економіки розглядається в основному через призму Великої рецесії 2008 – 2009 рр., структурних зрушень та їх впливу на агреговану продуктивність (наприклад, праці McMillan, Margaret S. і Dani Rodrik [1], Duarte Margarida і Diego Restuccia [2]). Багато уваги приділяється фінансовим аспектам економічного розвитку (наприклад, Claessens, Stijn, M. Ayhan Kose і Marco E. Terrones [3], Jorda, Tscar, Mortiz Schularick і Alan M. Taylor [4]). Проте в стратегії Комісії Європейських співтовариств «Європа 2020. Стратегія гармонійного, стійкого й всеосяжного зростання» промислова політика віднесена до семи головних пріоритетів нової європейської політики [5]. До того ж питання впливу світових тенденцій розвитку на потенційні обсяги вітчизняного промислового виробництва детально не розглядаються, зокрема не вирішуються завдання щодо дослідження впливу зростання світових цін на біржові товари, енергоносії, що є одним із чинників високої енергоємності промислового виробництва і підштовхує національних виробників йти шляхом підвищення цін, а не модернізації виробництва. Недостатня увага приділяється своє-

Т. В. ЩЕТИЛОВА,
канд. екон. наук
(ІЕП НАН України)

часному визначенню ризиків зовнішнього і внутрішнього характеру, що формують умови небезпеки національного ринку промислової продукції.

Цілями статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку промисловості України з визначенням причин і чинників (світових та національних), що зумовлюють ризики для стабілізації розвитку реального сектору України, та окреслення узагальнених заходів промислової економічної політики для усунення негативних чинників.

Динаміка зростання частки ВДВ промисловості у загальному обсязі ВДВ по економіці в цілому з 2004 р. до 2009 р. була позитивною (з 28,5 % у 2004 р. вона зросла до 31,3 % у 2008 р., у 2010 р. знизилася до 27,6 % [6, с. 105]), але частка ВДВ переробного сектору зменшилася з 22,4 % у 2004 р. і 23,1 % у 2005 р. до 21,7 % у 2008 р. і 17,1 % у 2010 р., а видобувного зросла з 4 % у 2004 р. до 6 % у 2008 р. і у 2010 р. становила 5,1 % (розраховано за [6, с. 30 – 31]). Більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали і енергетичні ресурси. Частка продукції соціальної орієнтації перебуває на рівні 1/5 загального обсягу промислового виробництва. Зростання частки послуг у структурі реального сектору не є свідченням якісних змін, оскільки пояснюється збільшенням обсягів послуг із забезпечення попиту населення на імпортовані товари довготермінового вжитку. Майже зникає легка промисловість (1999 р. – 1,6 %, 2008 р. – 0,9 %, 2010 р. – 0,8 %). Хоча темпи розвитку галузі машинобудування протягом 1999 – 2007 рр. зросли, але її частка в структурі промисловості через кризу знизилася до 10,3 %, що майже у 3 – 4 рази нижче за рівень розвинутих країн [7, с. 25], а у 2009 р. індекс промислової продукції галузі знизився до 55,1 %, найбільше у виробництві автомобілів, причепів та напівпричепів – до 19,2 %. Динаміка виробництва промислової продукції у 2010 р. вирівнялася, проте з урахуванням кризового падіння у 2009 р. у деяких видах економічної діяльності досягнуто рівня 2008 р., а з видобування паливно-енергетичних корисних копалин, виробництва тютюнових виробів, коксу, продуктів нафтоперероблення у 2010 р. порівняно з 2009 р. досягнуто рівнів відповідно 96,9; 89,6; 99,8 %.

Умови вітчизняного виробництва істотно погіршували нерациональна структура і висока енергоємність промислового виробництва разом зі зростанням цін на енергоносії, що відбувається під

впливом світових тенденцій сучасного економічного розвитку.

Зростання споживання первинної енергії є ознакою світового економічного розвитку (до первинної енергії належить викопне паливо – вугілля, нафта, природний газ, атомна енергія й поновлювана енергія – геотермальна, гідроенергія, сонячна, вітрова). Нафта є найважливішим джерелом первісної енергії у світі, на частку якої припадає приблизно 33 % її сукупного обсягу, на частку вугілля й природного газу – відповідно 28 і 23 % [8, 9]. Поновлювані джерела енергії переживають фазу швидкого зростання, але поки що вони забезпечують лише невелику частину пропозиції первинної енергії. Прискорення її споживання пов'язано передусім зі зростанням споживання енергії в Китаї і у майбутньому теж залежатиме від споживання в Китаї та інших країнах з ринком, що формується, і таких, що швидко розвиваються. Зв'язок зростання споживання енергії і ВВП у світі за оцінками фахівців МВФ є нелінійним. Країни з високими рівнями доходів можуть досягати зростання ВВП за невеликого зростання або без збільшення енергоспоживання. В деяких країнах ОЕСР споживання енергії останніми роками залишається незмінним. Країни з низькими і середніми доходами, на противагу зазначеним, підвищували попит на енергію зі зростанням реального ВВП на душу населення.

Незважаючи на деяке зниження загального індексу цін на основні біржові товари у травні та червні 2011 р., у світі збільшується напруженість у зв'язку зі зростанням цін на біржові товари, зокрема на паливно-енергетичні ресурси. На рис. 1 ціни на сировинні товари, що мають вираз у доларах США, дефліровано за допомогою індексу споживчих цін США як логарифмічне відхилення від середньої вибірки (ΔC). Відхилення між фільтрованими компонентами і ціною пояснюється випадковим шумом, циклом ділової активності і дрейфом, що носить характер випадкового блукання, яке може бути позначено $I(1)$. Відповідне відхилення, очищене від випадкових чинників, позначено $I(0)$. Перший головний компонент ΔC (середньоквадратичне відхилення від середньої ціни) на рис. 1, б нормалізовано таким чином, що його дисперсія дорівнює одиниці.

Після 15-річного періоду зростаючого надлишку енергоресурсів, що тривав до 2000 р., довгострокові ціни на всі енергоресурси підвищилися. Довгострокова варіація, зображена на рис. 1, оцінювалася обробленням цінових даних за допомогою двох низькочастотних фільтрів: перший фільтр виключає всі

коливання цін, пов'язані з циклами тривалістю менш як дев'ять років (і, отже, включає суперцикли), тоді як другий враховує періоди тривалістю більше як 30 років. Період вибірки починається з 1875 р. Низькочастотні компоненти були виділені за допомогою асиметричного фільтра Крістіано–Фіцджеральда (2003 р.) [11]. Вони запропонували асиметричні фільтри, що дають змогу розраховувати циклічні компоненти для всіх спостережень на початку й наприкінці діапазону даних, у цьому їх перевага. «Суперцикли», за Куддінгтоном і Джереттом, викликаються тривалими лагами реалізації, пов'язаними з виявленням, розвідкою запасів і капіталовкладеннями в галузях гірничовидобувної промисловості [12].

Включення суперциклів призводить до посилення змінності, але довгострокові тренди залишаються подібними. Щоб одержати узагальнене уявлення про ринки енергоресурсів, в аналіз включено вугілля й природний газ. Один із примітних результатів полягає в тому, що в реальних цінах на нафту не було стійкої тенденції до підвищення або зниження протягом усього періоду вибірки. Замість цього ціни демонстрували повільні коливання навколо довгострокових середніх. Це означає, що періоди змінного дефіциту нафти були тривалими, але закінчилися, і що інвестиції, технології й відкриття в остаточному підсумку реагують на цінові сигнали. Реальні ціни на нафту були стаціонарними. Це узгоджується з результатами праці Кашіна, МакДермутта і Скотта [13], в якій зазначається, що тренди реальних цін на біржові товари незначні і над ними домінує змінність цін.

Перший основний компонент трьох відфільтрованих цін на енергоресурси, який пояснює приблизно дві третини загальної дисперсії, підтверджує, що загальний чинник дефіциту енергоресурсів зростає з 2000 р. і що Велика рецесія 2008 – 2009 рр. не порушила цю динаміку (рис. 1, б).

У більшості країн з ринком, що формується, виникають обмеження, зумовлені виробничими потужностями. Стимулювання внутрішнього попиту в країнах-експортерах біржових товарів зумовлено відповідними умовами торгівлі країн з ринком, що формується, і тих, що розвиваються. Економічна сис-

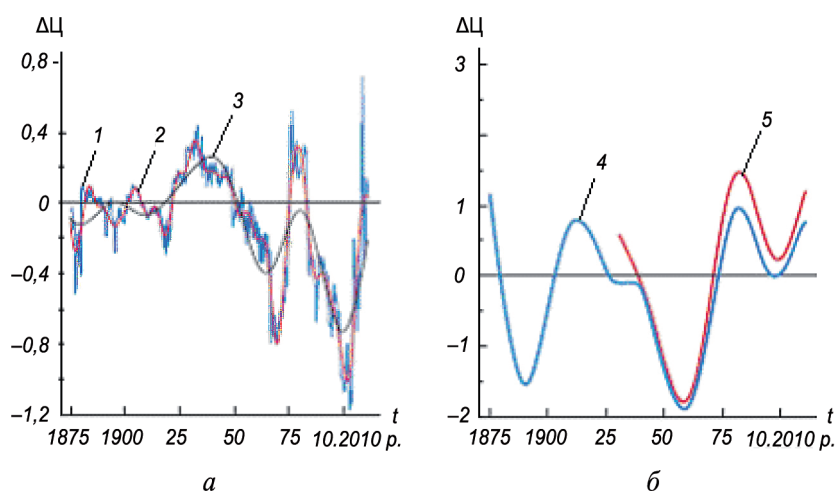

Рис. 1. Ціни на енергоресурси і довгострокові тренди [10, с. 98]: а – ціни на вугілля $I(0)$; б – ціни на енергоресурси; 1 – ціна; 2 – 9 + років, включаючи надцикли; 3 – 30 + років, виключаючи надцикли; 4 – сира нафта; 5 – усі енергоресурси.

тема цих країн (до яких належить і Україна) особливо чутлива до шоків цін на паливо і харчові продукти через високу частку таких біржових товарів у споживчих кошиках цих країн. Ціни на енергоносії та продовольство створюють великі ризики «ефектів другого порядку» (вплив інфляції через ціни на біржові товари на базову інфляцію) [14, с. 130], тобто ризик витка інфляції через підвищення цін на зазначені біржові товари, який набагато більший у країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, ніж у країнах з розвинутою економікою.

Зазначені ризики в таких країнах зумовлені: високою часткою у витратах домашніх господарств на харчові продукти й енергоносії; надлишковими виробничими потужностями; втратою довіри до грошово-кредитних органів; шоками цін на харчові продукти; політичними вимогами підвищення заробітної плати і проведенням адаптивної податково-бюджетної політики.

Світові тенденції позначилися і на розвитку вітчизняного промислового комплексу. Нераціональна структура, висока енергоємність промислового виробництва, зростання цін на енергоносії спричинили пошук шляхів підвищення ефективності господарської діяльності в Україні. У більшості галузей пішли не шляхом вишукування резервів на технологічну модернізацію виробництва, а шляхом підвищення цін. Починаючи з 1999 р. по серпень 2009 р. індекс цін на промислову продукцію зріс у 4,2 раза. Найвище зростання цін відбувалося в енергоємних

галузях: видобувна промисловість – у 5,9 раза, хімічне виробництво – у 4 рази, виробництво іншої неметалевої продукції – у 4,5 раза, виробництво і розподілення електроенергії, газу та води – у 3,1 раза. Досить значним було підвищення цін на продукцію харчової промисловості – у 3,6 раза, металургійної – у 4,1 раза, машинобудування та оброблення металу – у 2,9 раза [7, с. 19]. У 2010 р. найвищі індекси цін у промисловості склалися у видобуванні корисних копалин, крім паливно-енергетичних, – 144,4 % до попереднього року, у виробництві коксу, продуктів нафтопереробки – 142,1 %, у видобуванні паливно-енергетичних корисних копалин – 141,1 % [6, с. 77].

Модель економічного зростання докризового періоду в Україні, що була орієнтована на експорт, забезпечувала відносно стабільний результат за рахунок сприятливої кон'юнктури зовнішніх товарних і фінансових ринків. Проте водночас формувалися і негативні тенденції. З 2005 р. в Україні темпи зростання імпорту почали випереджати експорт.

Розвиток внутрішнього ринку України також стримується сировинним характером структури виробництва, спрямованим на потреби експорту, і як наслідок – високою залежністю від кон'юнктури зовнішніх ринків і промисловості та економіки в цілому.

Внаслідок економічної кризи різко погіршилися фінансові результати українських підприємств і зменшилася частка прибуткових: з 65,8 % у 2005 р. до 59 % у 2010 р. Особливо відчули негативний вплив підприємства у наданні комунальних та індивідуальних послуг, у сфері культури та спорту, операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та наданні послуг підприємцям, де протягом 2010 р. 45,4 % загальної кількості підприємств працювало збитково, на транспорті та зв'язку така частка становила 44,1 %, у будівництві 44 % загальної кількості підприємств працювало збитково, у промисловості – 41,3 %.

Показники фінансових результатів українських підприємств до оподаткування (з урахуванням банків, крім бюджетних установ) у 2001–2010 рр. наведено у табл. 1 [6, с. 69]. Дані за 2009 р. у табл. 1 уточнено з урахуванням зміни підприємствами основного виду економічної діяльності. Дані за 2010 р. наведено

без урахування зміни підприємствами основного виду економічної діяльності.

Основними негативними чинниками, що визначали низхідні тенденції в реальному секторі економіки України в період інтенсивного розгортання економічної кризи 2008 р., були [7, с. 30 – 31]:

звуження попиту на ринках торговельних партнерів у зв'язку з відчутним уповільненням економічної активності;

зростання вартості фінансування із зовнішніх джерел та ускладнення доступу до них;

відчутне погіршення умов торгівлі, зумовлене низьким рівнем диверсифікації товарної та географічної структури експорту;

зниження сукупного попиту на внутрішньому ринку;

погіршення фінансових результатів діяльності підприємств і як результат – падіння їх платоспроможності;

зростання витрат на основні складові собівартості; ускладнення умов на кредитних ринках, включаючи обіговий капітал, фінансування торговельних операцій і довгострокових інвестицій;

підвищення валютних ризиків і невизначеності, зумовлених девальваційними очікуваннями.

Нестійкість темпів економічного зростання, тобто щорічні коливання в значному діапазоні, та міжгалузева нерівномірність є характерними ознаками промислової динаміки. Показники ефективності діяльності промислових підприємств (рентабельність, ресурсоспоживання, продуктивність праці, ви-

Таблиця 1

Роки	Фінансовий результат (сальдо), млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		Відсотки загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, млн грн	Відсотки загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, млн грн
<i>Усього</i>					
2000	13933,0	62,3	36123,4	37,7	22190,4
2005	64370,8	65,8	89165,1	34,2	24794,3
2006	76253,4	66,5	110648,6	33,5	34395,2
2007	135897,9	67,5	182994,4	32,5	47096,5
2008	8954,2	62,8	193669,1	37,2	184714,9
2009	-42414,7	60,1	144059,2	39,9	186473,9
2010	54443,5	59,0	210985,4	41,0	156541,9
<i>Промисловість</i>					
2000	8834,6	57,8	18644,9	42,2	9810,3
2005	28264,3	63,5	37152,6	36,5	8888,3
2006	34699,6	65,3	45903,0	34,7	11203,4
2007	43700,9	66,6	56956,9	33,4	13256,0
2008	20243,2	61,1	70812,5	38,9	50569,3
2009	-4788,1	59,7	43697,3	40,3	48485,4
2010	25191,5	58,7	66115,2	41,3	40923,7

трати на одиницю продукції та ін.) вказують на відсутність позитивної динаміки або на повільність змін. Тому підвищення ефективності є першочерговим пріоритетом розвитку промисловості і посилення її конкурентних позицій. Неефективність інвестиційно-інноваційної політики, негативний вплив монополізму, незбалансована конкурентна політика – ґрунтовні чинники, що зумовили характер останнього десятиліття як періоду втрачених можливостей. Основні показники розвитку промисловості [6, с. 106] наведено у табл. 2.

Дані за 2009 р. у табл. 2 (крім показника «Основні засоби промисловості») уточнено з урахуванням зміни підприємствами основного виду економічної діяльності. Дані за 2010 р. (крім показника «Основні засоби промисловості») наведено без урахування зміни підприємствами основного виду економічної діяльності.

Структурна проблема поряд з проблемами нестійкої динаміки є однією з найактуальніших для національної промисловості (табл. 3, за даними Держкомстату). Найважливіші структурні деформації промисловості України протягом кризового періоду 2000 – 2009 рр. і у 2010 р. не були подолані: це диспропорції між видобувним і обробним секторами (10,1 % і 68,6 % відповідно у 2010 р.), між традиційними індустріальними та наукоємними виробництвами, між експортно- та внутрішньоорієнтованими галузями, між застарілою та

високотехнологічною інноваційною продукцією. Структурне оновлення (продуктове, технологічне, галузеве) необхідне для орієнтації обраної моделі розвитку національної економіки на інноваційний варіант і міжнародну економічну інтеграцію. Проблеми кардинального підвищення техніко-технологічного рівня і темпів оновлення виробничих потужностей, суттєвого поліпшення показників ресурсо- та наукоємності промислового виробництва, продуктивності капіталу і праці, динаміки інвестицій та інновацій потребують невідкладного вирішення. Гострота цього питання збільшилася в результаті світової фінансово-економічної кризи.

Головні вади національного промислового виробництва на сучасному етапі розвитку: висока кон'юнктурна вразливість; технологічна відсталість; інституційна нерозвиненість; низька конкурентоспроможність продукції; обмеженість внутрішнього попиту; загострення проблем збуту на світових ринках; від'ємна ефективність за соціально-економічними критеріями.

На сучасному етапі розвитку найважливіші для громадянського суспільства і держави соціально-економічні наслідки *тенденцій*, що спостерігаються у світі та в Україні, для промисловості й економіки: розриви між фактичними і потенційними обсягами виробництва, що є однією з причин відносно високого базового інфляційного тиску в країнах з рин-

Таблиця 2

Показники	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 р.
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	182718,3	289117,3	400757,1	468562,6	551729,0	717076,7	917035,5	806550,6	1067132,3
Основні засоби промисловості (у фактичних цінах на кінець року), млн грн	285328	362598	420080	456738	525222	660369	760194	970942	1101199
Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %	4,8	3,3	4,7	5,5	5,8	5,8	4,9	1,8	3,5
Частка збиткових підприємств, %	42	40	38	37	35	33	39	40	41
Кількість найманих працівників у промисловості, тис.	4461,8	3943,6	3941,2	3913,3	3851,9	3690,0	3527,1	3185,1	3093,9
Середньомісячна заробітна плата найманих працівників у промисловості, грн	291,16	553,59	697,42	912,83	1144,59	1481,96	1936,93	2033,51	2471,99

Таблиця 3

Вид діяльності	Структура промислового виробництва в Україні						
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010 р.
Промисловість, усього	100	100	100	100	100	100	100
У тому числі:							
видобувна	12,0	8,3	8,2	7,9	9,4	8,4	10,1
переробна	72,8	75,8	73,5	73,9	72,8	79,2	68,6
У тому числі:							
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	17,7	16,3	15,5	15,3	15,2	19,8	18,1
легка промисловість	1,7	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8
виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	3,7	9,4	8,0	7,3	7,2	6,7	6,9
хімічна та нафтохімічна промисловість	6,7	6,4	6,4	6,1	6,1	6,0	5,8
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	23,0	22,1	21,9	22,0	22,0	17,5	18,8
машинобудування	11,3	12,7	12,5	13,7	13,3	10,6	10,9
інші	8,7	7,8	8,1	8,5	8,1	7,7	7,3
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	15,1	15,9	18,3	18,2	17,8	22,4	21,3

ком, що формується, і таких, що розвиваються, в тому числі в Україні;

збільшення інфляційного тиску, що зумовлений як високими цінами на біржові товари (особливо енергоносії і продовольство), так і зростаючою базовою інфляцією (світові тенденції), звуженням власного виробництва (пропозиції) на ринку промислових товарів і послуг (внутрішній чинник);

підвищення тиску на заробітну плату в регіоні СНД через обмежений ступінь довіри до грошово-кредитної політики, погіршення у сфері зайнятості та доходів працюючих, звуження платоспроможного попиту на внутрішньому ринку;

згорання інвестиційно-інноваційної діяльності та зниження інвестиційної привабливості;

витіснення національного виробництва з інвестиційного та соціального сегментів внутрішнього ринку промислової продукції;

зростання технологічної залежності від імпорту наукомістких товарів і послуг;

зменшення можливостей ефективної участі у міжнародному розподілі праці, в інтеграційних процесах і структурах світової економіки на паритетних взаємовигідних засадах.

Такі тенденції розвитку створюють значні загрози для соціально-економічного розвитку України та її національної безпеки у середньо- та довгостроковій перспективі.

Чинниками, що зумовлюють ризики для стабілізації розвитку реального сектору України у 2009 – 2012 рр., визначено [7, с. 32, 33] :

подальше погіршення умов доступу до зовнішніх джерел фінансування, що зумовлює ризик фінансування дефіциту поточного рахунку платіжного балансу, в тому числі критичного та інвестиційного імпорту. Проведене фахівцями МВФ у співпраці з банківськими асоціаціями дослідження свідчить про те, що з кінця 2007 р. спостерігається тенденція щодо відчутного зростання витрат, пов'язаних з фінансуванням торгівлі, а також у деяких випадках скорочення доступу до відповідних ресурсів на ринках, що формуються. Україна водночас названа серед країн, до яких банки застосовують жорсткіші вимоги щодо кредитування у зв'язку з ризиком банкрутства, що спричиняє його подорожчання та ускладнення доступу [15];

збереження невикладних для нашої країни умов торгівлі та загострення конкуренції на зовнішніх ринках;

технологічно відстала структура промислового виробництва: переважають види діяльності з низьким і середнім технологічним рівнем виробництва, які дають майже 4/5 загального обсягу реалізованої продукції;

низька продуктивність праці та зростаючі витрати праці на одиницю продукції;

нестійкість темпів промислової динаміки та міжгалузєва нерівність зростання, неефективна струк-

тура та висока енергоємність промислового виробництва;

домінуючі в економіці девальваційні очікування за наявної курсової політики є стримуючим чинником для ввезення як товарів кінцевого, так і проміжного споживання, а також інвестиційного імпорту, що за наявної структури реального сектору спричинятиме загострення *дисбалансів* на внутрішньому ринку;

значним з урахуванням високого рівня залежності української економіки від імпорту є вплив зростання цін на нього, що посилює інфляційні процеси. Негативний ефект підсилюватиметься зниженням якості та скороченням асортименту продукції, що пропонується на внутрішньому ринку, а також погіршенням загального рівня конкуренції на ньому (фахівці НБУ вказують на зростання вузької базової інфляції, що відображає вплив курсової політики).

Глобальні виклики можна розподілити так:

економічні – динамічне зростання дефіциту основних виробничих ресурсів, насамперед невідновлювальних енергоресурсів, критичні диспропорції в їх розподілі між країнами;

екологічні – критичне порушення відтворювального балансу «економіка – природа»;

соціально-гуманістичні – непропорційність і нерівномірність розподілу доходів, приватних і суспільних благ між народами, економічними та соціальними групами.

Розвиток промисловості України потрібно спрямовувати з урахуванням визначального впливу таких глобальних викликів. Паритетна участь України у формуванні сучасного гео економічного простору можлива за умови формування і практичного досягнення оптимальних параметрів економічного розвитку, що є критеріями національної безпеки та прогресу. Стратегічне гео економічне позиціонування національної промисловості у світовому економічному просторі має формуватися переважно на поліцентричному політико-економічному просторі з перспективною паритетною участю в інтегрованих структурах як розвинутих традиційних промислових центрів (ЄС), так і нових, що динамічно розвиваються (зокрема, БРІК, ОЧЕС та ін.).

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому науковому напрямі. Проведений аналіз свідчить, що державна промислова політика впродовж десяти останніх років виявилася неефективною з огляду на нові внутрішні реалії та провідні тенденції розвитку світової економічної системи: вітчизняна промисловість характеризується нераці-

ональною структурою, сировинним характером структури виробництва і диспропорціями, розривами між фактичними і потенційними обсягами виробництва (одна з причин відносно високого базового інфляційного тиску), відсутністю якісних змін, високою енергоємністю промислового виробництва, чутливістю до шоків цін на паливо і харчові продукти (через високу частку таких біржових товарів у споживчому кошику України), ризиками «ефектів другого порядку», щорічними коливаннями в значному діапазоні промислової динаміки та міжгалузєвою нерівномірністю.

Потребують оновлення механізми формування і реалізації промислової державної політики з урахуванням глобальних викликів і чинників з адаптацією до національних соціально-економічних умов, що сприятиме розвитку конкурентоспроможної національної промисловості і відкриє перспективи для наукових пошуків у цьому напрямі.

Стратегічно пріоритетними галузями (видами економічної діяльності) національної промисловості у середньостроковій перспективі на державному рівні визначено:

наукоємні машинобудівні виробництва (авіаційна та ракетно-космічна галузь, суднобудування, сільськогосподарське машинобудування, енергетичне і транспортне машинобудування, високотехнологічне обладнання для видобувної та металургійної промисловості);

приладобудування (високотехнологічні прилади і системи широкого функціонального та галузевого призначення, зокрема для розвитку житлово-комунальної та соціальної сфер – охорона здоров'я, освіта);

оборонно-промисловий комплекс (виробництво сучасних видів озброєння та військової техніки);

виробництво екологічно і біологічно чистих харчових продуктів;

видобування паливно-енергетичних корисних копалин та новітні види виробництв з їх комплексним використанням та переробленням;

виробництво електроенергії, у тому числі на основі відтворювальних і нетрадиційних ресурсних джерел;

базові переробні виробництва (металургія, хімія та нафтохімія).

Спеціалізація виробництва має стратегічно змінитися: від сировинного характеру (зі збереженням виробництва сировинно-матеріальної продукції переважно для внутрішнього промислового споживання) до наукоємного, до спеціалізації на виробництві

серійної техніки нового покоління, високотехнологічних конструкційних матеріалів для потреб промисловості та експорту.

Розвиток вітчизняної промисловості буде оптимальним, якщо врахувати сучасні екологічні вимоги і досягти *оптимальної диверсифікації виробництва*, ефективно використовувати внутрішні ресурси відповідно до динамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Стратегічний економічний розвиток як промислової системи, так і національної макроекономічної системи має формуватися з урахуванням ідентифікації конкурентних переваг України та науково обґрунтованого гео економічного і виробничо-ринкового позиціонування вітчизняної промисловості в сучасній світовій економіці.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. *McMillan Margaret S., Dani Rodrik.* Globalization, Structural Change and Productivity Growth // NBER Working Paper No. 17143. – Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research. – 2011.
2. *Duarte Margarida, Diego Restuccia.* The Role of the Structural Transformation in Aggregate Productivity // The Quarterly Journal of Economics. – 2010. – Vol. 125. – No. 1. – P. 129 – 173.
3. *Claessens Stijn, M. Ayhan Kose, Marco E. Terrones.* Financial Cycles: What? How? When? // IMF Working Paper 11/76. – Washington: International Monetary Fund. – 2011a.
4. *Jorda Tscar, Mortiz Schularick, Alan M. Taylor.* Financial Crises, Credit Booms and External Imbalances: 140 Years of Lessons // NBER Working Paper No. 16567. – Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research. – 2010.
5. *Europe 2020.* A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. – European Commission. – 2002. – COM (2010) 2020 final.
6. *Статистичний щорічник України за 2010 рік.* – К.: Август Трейд, 2011. – 559 с.
7. *Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.].* – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
8. *World Energy Outlook: Medium-Term Oil Market Report* // Paris: International Energy Agency (IEA). – 2010a. – June, July.
9. *World Energy Outlook: Medium-Term Oil Market Report* // Paris: International Energy Agency (IEA). – 2010b. – December.
10. *World Economic Outlook / World economic outlook: a survey by the staff of the International Monetary Fund.* – Washington DC: International Monetary Fund. – 2011. – April. – 234 p.
11. *Christiano Lawrence J., Terry J. Fitzgerald.* The Band Pass Filter // International Economic Review. – 2003. – Vol. 44. – No. 2. – P. 435 – 465.3.
12. *Cuddington John T., Daniel Jerrett.* Super Cycles in Real Metals Prices? // IMF Staff Papers. – 2008. – Vol. 55. – No. 4. – P. 541 – 565.
13. *Cashin Paul C., John McDermott, Alasdair Scott.* Booms and Slumps in World Commodity Prices // Journal of Development Economics. – 2002. – Vol. 69. – P. 277 – 296.
14. *World Economic Outlook* // World economic outlook: a survey by the staff of the International Monetary Fund. – Washington DC: International Monetary Fund. – 2011. – September. – 241 p.
15. *Thomas Dorsey.* Trade Finance Stumbles // Finance & Development: IMF. – 2009. – March. – Vol. 46. – No.1.